

Ben Lerner

**Polazak
sa stanice Atoča**

BOOKA.

Knjiga **085**

BEN LERNER
POLAZAK SA STANICE ATOČA

Naslov originala

BEN LERNER

LEAVING THE ATOCHA STATION

Copyright © Ben Lerner, 2011

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S ENGLESKOG

Aleksandar Milajić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Ana Jovanović

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Monika Lang

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2018.

Tiraž 1500

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

POLAZAK SA STANICE ATOČA

BEN LERNER

1

Tokom prve faze istraživanja budio sam se svakog jutra u oskudno nameštenom stanu u potkrovlju, prvom koji sam pogledao po dolasku u Madrid, ili sam puštao da me probudi buka s Trga Svete Ane, unoseći mi metež u snove, a onda pristavljao vodu u zarđalo kuvalo za espresso i motao džoint čekajući da kafa bude gotova. Kad se kafa skuva, otvarao sam svetlarnik, taman toliki da se provučem kad se popnem na krevet, pa pio espresso i pušio na krovu s pogledom na trg na kome su grupe turista sedele za metalnim stolovima proučavajući bedekere, a harmonikaš zarađivao hleb svoj nasušni. A u pozadini palata i duge niske oblaka. Sledeća stavka u planu projekta bila je da se vratim unutra, serem, istuširam se, popijem bele tablete i obučem se. Onda bih uzeo torbu s dvojezičnim izdanjem Lorkine *Zbirke pesama*, dvema sveskama, džepnim rečnikom, *Izabranim pesmama* Džona Ešberija i lekovima, pa krenuo u Prado.

Po izlasku iz stana išao sam niz Kale de las Huertas, klimajući glavom uličnim čistačima u svetlozelenim kombinezonima, prelazio El Paseo del Prado i ulazio u muzej, što me je zahvaljujući međunarodnoj studentskoj karti koštalo svega euro-dva, a zatim odlazio pravo u sobu 58, da se nacrtam ispred *Skidanja s krsta* Rohira Van der Vejdena. Stajao sam ispred slike otprilike

četrdeset pet minuta dok se ne rasanim, puštao hašiš, kafu i pospanost da se bore za prevlast nad mojim organizmom i posmatrao figure u gotovo prirodnoj veličini čekajući da se uspostavi ravnoteža. Onesveščena Marija zanavek zaustavljena u padu, plavetnilo njene haljine neprevaziđeno u flamanskom slikarstvu. Položaj njenog tela gotovo istovetan Isusovom, koje Nikodem i pomagači drže kao da nema težinu. Oko 1435; 220x262 cm. Ulje na hrastovom panelu.

A onda je došlo do prekretnice u mom projektu. Jednog jutra sam došao do Van der Vejdena i video da mi je neko zauzeo mesto. Stajao je tačno tamo gde i ja inače i na trenutak sam se našao zatečen, kao da posmatram sebe kako posmatram sliku, mada je on bio mršaviji i tamnije kose nego ja. Čekao sam da produži, ali ništa. Pomislio sam da me je možda ranije primetio ispred *Spuštanja s krsta*, pa je sad stao tu u nadi da će i sâm uočiti to što sam ja sigurno video. Iznerviran, pokušao sam da nađem neku drugu sliku za svoj jutarnji ritual, ali već sam se toliko bio navikao na njene dimenzije i onu nijansu plave da je sve drugo bilo neprihvatljivo. Već sam krenuo da izađem iz sobe 58 kad onaj iznenada briznu u plač, grčevići se u pokušajima da dođe do daha. Da nije, zapitah se, samo stao tu da mu niko ne vidi lice dok se bori s nekakvom boli što ju je doneo sa sobom u muzej? Ili ga je možda *umetničko delo istinski dirnulo*?

Dugo sam se pribojavao da prosto nisam u stanju istinski da osetim umetnost, i bilo mi je teško da poverujem da iko to može, bar od onih koje poznajem. Bio sam krajnje sumnjičav prema onima što tvrde kako im je neka pesma, slika ili kompozicija „promenila život“, naročito ako sam ih poznavao i pre tog iskustva i nisam mogao da uočim ama baš nikakvu promenu. Iako sam se predstavljao kao pesnik, i zahvaljujući svom navodnom

spisateljskom daru dobio stipendiju za studijski boravak u Španiji, lepotu poezije sam spoznavao jedino kad vidim navode stihova u prozi, u seminarskim radovima tokom studija, odvojene kosim crtama od teksta, kad se ne doživljava toliko pesma kao celina koliko odjek njenog poetskog potencijala. Kod umetnosti me je uvek zanimao taj raskorak između sopstvenog doživljaja nekog dela i onog koji mu se pripisuje. Nešto najbliže istinskom doživljaju umetnosti što sam iskusio upravo je taj otklon, dubok osećaj odsustva bilo čega dubokog.

Kad se primirio, za šta mu je trebalo bar dva minuta, onaj čovek je obrisao lice i izduvao nos u maramicu, koju je zatim vratio u džep. Prešavši u sobu 57, gde nije bilo nikoga osim mršavog pospanog čuvara, zaputio se pravo ka maloj, navodno San Leokadiovoj slici Hrista u zelenoj tunici, s crvenim ogrtačem i izrazom duboke tuge na licu. Pretvarao sam se da proučavam druge eksponate kradom ga posmatrajući kako gleda malenu sliku. Dugo je bio miran, a onda ponovo ispusti jecaj. To je privuklo čuvarovu pažnju i nas dvojica se pogledasmo, ja njega da bih mu stavio do znanja kako se to desilo i u prethodnoj sobi, on mene da pokaže kako je u nedoumici je li taj čovek lud – možda od onih koji bi oštetili sliku, strgli je sa zida ili je izgrebali ključem – ili je pak duboko dirnut umetničkim delom. Upotrebivši ponovo maramicu, čovek je mirno prešao u sobu 56 i stao ispred *Vrta ovozemaljskih zadovoljstva*, pa i tu sliku prvo mirno posmatrao, a onda se potpuno raspao. Tamo je sad već bilo troje čuvara – onaj mršavi iz sobe 57, oniža žena koja je uvek čuvala sobu 56 i stariji čuvar neverovatno duge sede kose, koji je sigurno u hodniku čuo poslednju provalu suza. Malobrojni prisutni posetioci predano su slušali audio-vodiče, potpuno nesvesni drame koja se odvijala ispred Bošove slike.

I šta onda čuvar da uradi, pitao sam se. I šta je uopšte muzejski čuvar? S jedne strane, on je pripadnik obezbeđenja zaduženog za zaštitu dela neprocenjive vrednosti od ludaka, dece i sporog ali pogubnog dejstva bliceva. S druge strane, to znači boravak među navodnim vrhuncima ljudskog duha, i ako takav položaj ima ikakav prestiž, onda je to upravo onaj koji proističe iz uverenja da ti vrhunci mogu stvarno da navedu čoveka da zaplače. Bilo je nečeg potresnog u neodlučnosti troje čuvara, ljudi koji veliki deo života provode među tim vanvremen-
skim delima a drugi ih primete jedino kad treba pitati koliko je sati, kad se muzej zatvara, *dónde esta el baño*.¹ Nisam mogao da podelim dubinu osećanja onog čoveka, ali dirnula me je nedoumica u kojoj su se našli čuvari: da ga zamole da izađe u hodnik kako bi pokušali da utvrde njegovo mentalno stanje i time mu bez sumnje pokvare doživljaj, ili da reskiraju puštajući potencijalnog ludaka da slobodno luta kroz kulturno blago rizikujući time, između ostalog, i da izgube posao? Njihova néma napetost ganula me je dublje od bilo koje pijete, skidanja s krsta ili blagovesti, i osećao sam se kao jedan od njih dok smo sledili onog čoveka iz galerije u galeriju. Zapitao sam se nije li on možda umetnik i šta ako uopšte nije toliko ponesen koliko izgleda, šta ako te ispade pravi smišljeno kako bi naveo instituciju da se suoči s protivrečnošću položaja čuvara. Dok sam razmišljao o tome, on je završio s još jednim napadom plača i mirno pošao ka izlazu iz muzeja. Čuvari se razidoše, i to, učinilo mi se, s više tuge nego olakšanja, a ja se zaputih za tim čovekom, tim velikim umetnikom, na natprirodnu svetlost dana.

1 Šp.: Gde je toalet? (Prim. prev.)

Dugo sam razmišljao o velikom umetniku.

Tokom prve faze istraživanja, vikendom sam obično odlazio sa svojim profesorom španskog, Horheom, kome je fondacija plaćala da stipendistima pomogne u prelasku s dobrog na izvrsno znanje jezika, do jednog kampa na četrdesetak minuta vožnje od Madrida, gde se njegovo društvo iz škole jezika okupljalo da duva, pije, pliva i kresne nešto. Zvali su me El Poeta, mada nikad nisam saznao je li to bilo posprdno ili od milja. Pivo sam uglavnom ja kupovao, kao i hašiš, koji mi je Horhe prodavao po paprenoj ceni. Kamp sâm po sebi nije bio ništa naročito – obična čistina s nekoliko udubljenja za vatru i mnogo đubreta, mada tamo nikad nisam video nikoga

osim nas, a uvek smo pazili da počistimo za sobom. Do jezera je bilo manje od trideset metara. Obično je bilo dovoljno toplo za spavanje napolju. Retko ko mi se obraćao dok bi nas petoro-šestoro sedelo oko vatre pijući i pušeci moj hašiš ili ultrajaku travu koju je Horhe kasnije vadio. Retko sam progovarao, mada sam se trudio da se stalno smeškam pokazujući time da razumem šta pričaju, čas jače čas slabije, kao da reagujem na ono što govore.

Jedne noći kad sam se toliko naduvao da nisam znao za sebe, najednom sam shvatio da me Horhe oslovljava pravim imenom, a ne kao Poetu, i to vrlo oštro, dok me ostali posmatraju ljutito i s nevericom. Tek onda shvatih da sam se sve vreme po navici tupavo osmehivao, uopšte ne slušajući kad je jedna njegova drugarica, Izabel, pričala nešto po svoj prilici tragično ili ispovedala nešto bolno, sve dok joj glas na kraju nije utihnuo a vatra joj se ogledala u suzama. Trebao mi je, činilo mi se, čitav minut da s lica skinem osmeh za koji su oni mislili da je moja reakcija na Izabeline nedaće. Bila je to jedna od retkih prilika kad sam se odvažio da kažem nešto. Pokušao sam da objasnim da nisam razumeo, ili da nisam slušao, ali to je ispalo kao nerazgovetno zamuckivanje s tek ponekom reči na španskom. Hteo sam samo da kažem da sam odvaljen, da su mi misli odlutale, da mi je strašno krivo ako je Izabel pomislila da mi je njena priča smešna, ali nisam mogao da se setim kako se to kaže, a ni bilo šta drugo. Da sve bude gore, osmeh mi se automatski vratio na lice dok su mi govorili koliko je kretenski da tako reagujem na ono što je Izabel ispričala. Onda je Migel, Horheov drug koji je bio u vezi s Izabel ili zaljubljen u nju, zavrjlačio limenku piva na mene i kazao mi da skinem taj osmeh s lica, ako u španskom postoji takav izraz. Nasmejao sam se nesvesno, nervozno, a onda užasnuto shvatih da taj smeh nije zvučao nervozno nego kao uvreda za Izabel, koja zari

lice u šake. Potom je ustala i pošla pravo ka jezeru, na šta preostale dve devojke iz društva pođoše za njom, a Migel stade iznad mene i poče preteći da mi nešto govori dok ga je Horhe držao. Dotle sam makar uspeo da počnem da ponavljam koliko mi je žao, ali onda se Migel otrgnuo, ili ga je Horhe pustio, i odalamio me po ustima.

Udarac nije bio jak, ali shvatio sam da treba da padnem. Migel poče da urla na mene, na šta se Izabel i njene drugarice vratiše. Horhe ga odvuče od mene i stade da ga smiruje. Osećao sam ukus krvi iz male ogrebotine na usni, te zato snažno zagrizoh kako bih je produbio da izgledam još povređenije, ne bih li time iskamčio dovoljno saosećanja da ublaži štetu koju sam napravio kliberenjem. Pokrio sam lice šakama i počeo da se previjam kao od bola, sve vreme brižljivo razmazujući krv, tako da je Izabel, kad sam ustao i vratio se na svetlost vatre, glasno ciknula i počela da priziva milu majku i boga. Zavladao je muk, što ja iskoristih da pođem do jezera i umijem se. Ubrzo začuh korake po suvoj travi. Izabel.

„Izvini“, reče ona.

„Ne, ti izvini“, odvratih. „Pojma nemam o čemu si malo pre pričala“, verovatno sam dodao. „Moj španski je očajan. Zato se unervozim.“

„Tvoj španski je dobar“, reče ona. „A kako ti je lice?“

„I moje lice je dobro“, rekoh, što je navede da se nasmeje. Razvezala je kosu pa umočila maramu u vodu i ocedila je kako bi mi obrisala ostatak krvi s lica, a zatim je ponovo umočila i ocedila. Počela je da priča nešto o mesecu, o tome kako utiče na vodu, ili je možda pokušala punim mesecom da objasni Migelovo ponašanje ili sveopštu dramu te večeri, mada uopšte nije bio pun mesec. Imala je dugu kosu, možda dužu čak i od onog čuvara. Onda je valjda kazala kako se u detinjstvu kupala u tom jezeru, ili da je jezera podsećaju na detinjstvo, ili

me je pitala jesam li voleo da plivam kad sam bio dete, ili je kazala da je ono što je rekla o mesecu detinjasto. Upitala me je znam li neku Lorkinu pesmu, neku u kojoj se pominju boje, i pritom nekoliko puta nežno zakotrljala ono njihovo r, što meni nikako nije polazilo za rukom. Ponudila mi je cigaretu i onda smo pušili i ja sam se rastreznio zureći u vodu.

Poželeo sam da saznam zašto je maločas plakala i pokušao sam to da joj saopštim uglavnom ponavljajući reči „vatra“ i „pre“. Prvo je ćutala, a onda poče da priča nešto o kući, mada nisam shvatao misli li na domaćinstvo ili na kuću kao građevinu. Pominjala je imena ulica i meseci, niz nekih stvari za koje sam mislio da su knjige ili pesme. Teška vremena ili ružno vreme, razdoblje, ujak, promena, nekakava analogija s letom, nešto o kupovini i/ili udaraanju crvenog automobila. Iz njenih reči sam sklopio nekoliko mogućih priča, i to sve istovremeno, tako da se nije moglo reći da ništa ne razumem, već pre da razumem u akordima, u grupama reči. Na današnji dan joj je prošle godine ujak poginuo u saobraćajnoj nesreći u nekoj ulici u Salamanki. Učestvovala je u hospitalizaciji svog dečka preko leta zbog skidanja s droge, i zato on sad neće ni da čuje za nju i seli se u Barselonu. Banka je zaplenila kuću njenim roditeljima, koji žive u unutrašnjosti, pa je ona zato pakovala svoje stare igračke u kutije. Zakrvila se s bratom ili sestrom oko rata. Ta mogućnost da se krećem među različitim mogućnostima, puštajući ih da se preklapaju i razdvajaju poput talasa, zanemarujući logički princip isključenja treće mogućnosti dok slušam španski – bila je to prekretnica u mom projektu, početak nove faze. Ćutao sam, složivši izraz lica kao na San Leokadiovoj slici.

Iz Prada sam obično išao u jedan mali kafić po imenu *El Rincon* na sendvič od suvog hleba i čoriza, i bio jedini gost koji jede, osim ako ne naiđe neki turista, jer se u Španiji ruča dosta kasnije. Potom sam odlazio nekoliko ulica dalje, u glavni gradski park, *El Retiro*, gde bih pronašao slobodnu klupu i izvadio sveske, džepni rečnik i Lorku, a onda se naduvao.

Ako je sunčano, ako potrefim pravi odnos hašiša i duvana, i ako unaokolo ima još ljudi, ali da su taman toliko daleko da čujem kako pričaju ali da ne razaznajem na kom jeziku, preplavljivao me je mali talas blaženstva. Preda mnom je bilo još mnogo sati dnevne svetlosti, jer se u Španiji to ne smatra čak ni ranim poslepodnevom, kao i još mnogo meseci studijskog boravka, koji takoreći tek beše počeo. Ali i to će se u nekom trenutku završiti i ja ću se tog i tog datuma vratiti svom životu, možda malo zanimljiviji drugima zbog boravka u inostranstvu, verovatno mršaviji, ali u suštini isti. Nisam osećao potrebu da u Madridu stvaram nekakvu rutinu mimo najjednostavnijih navika, nisam morao da izgrađujem odnose, šta god to značilo. Preda mnom je bio beskraj dan, meseci i meseci ispunjeni beskrajnim danima, ali taj beskraj me ipak nije ispunjavao zebnjom jer je bio ograničen datumom povratka. Tad bih osetio navalu nečega što sam smatrao ljubavlju, prvo prema onome što mi je nadohvat ruke, prema čiopama koje skakuću u prašini (ako su to uopšte bile čiope), avenijama oivičenim drvećem starog kontinenta i kamenim kipovima kraljeva i kraljica s kojima turisti poziraju, prema odsjaju *El Estanka*, veštačkog jezera u parku. Pa ljubav prema Topeki – prema kopcu na vrhu telefonskog stuba, prema momku sa signalnim pištoljem zadnutim za pojas trenerke i bez jednog prsta zbog petarde ili igranja s velikom rečnom kornjačom, prema siledžiji s čekinjama po vratu kog bi samo majka

mogla da voli. Ljubav prema svima koji su me u detinjstvu čuvali, osim Džejmisa, i prema rvaču koji je pao s vodotornja kad je hteo da se pravi važan. Zatim Providens: prvo svitanje među plastovima sena, isprobavanje svih mogućih i nemogućih tableta s maloumnom decom poznatih, izlazak iz tunela ili sna pravo u srce Njujorka, novo značenje reči „bogato“, oduševljavanje nepročitanim knjigama i pesmama, Sajrus i naše šetnje. Ali više od svega ljubav prema *onom drugom*, zvučno izolovanom zastoru, beloj mašini života, senkama što se gomilaju na srednjoj udaljenosti, mada to uopšte nije blizu, svemu onom što sačinjava „i tako dalje“.

Takvim danima sam radio ono što sam nazivao prevođenjem. Otvorio bih Lorkine pesme manje-više nasumično i prepisao engleski prevod u prvu svesku, a zatim počeo da unosim izmene, da zamenjujem reči drugima na koje me one asociraju i/ili da menjam redosled stihoa, pa da onda unosim izmene proistekle iz tih izmena. Ili bih pak pronašao špansku reč za neku reč koju hoću da promenim, pa onda uzeo englesku reč koja zvuči slično kao ta španska. (Tako je „pod nebeskim svodom“ postalo „pod cielo svodom“, a to se pretvorilo u „pod čeonim svodom“.) Na kraju sam u tako dobijene prevode uplitao delove proze iz druge sveske. („Pod čeonim svodom/ nasumično otvaram Lorku“, i tako dalje.)

Ali ako nema sunca i ako ne potrefim pravi odnos, ako unaokolo ima previše ljudi ili nema nigde nikog, preda mnom se, dok sam pušio, otvarao ponor. Poslepodne je tad postajalo zastrašujuće beskrajno, kao da nikad neće doći večer ili novo jutro u sobi 58, a srebrnasto svetlucaње i zelenilo najednom bi izbledeli. Tada prosto nisam mogao da nateram sebe da otvorim knjigu. Bilo je to gore nego kad vas obuzme ono osećanje kao da tonete, ja *jesam* osećao kako tonem, kao da sviram neizvodljivi

adađo za gudače. Poimanje odstojanja rastezalo se i sažimalo sa svakim dahom. Kao kad u košmaru ne uspete da se probudite u pravom trenutku pa onda morate da ostanete u njemu, da se odomaćite. On se, može se reći, tako osećao kad su ga u detinjstvu poslali u letnji kamp, kad mu se istovremeno činilo da će mu srce iskočiti iz grudi i da će prestati da kuca. A onda je disanje počelo da se usporava, da postaje plitko i isprekidano, kao kad na visini od deset hiljada metara pukne prozor i odjednom nastane vakuum. U njega se uvuklo nekakvo nepoznato sivilo, postao je simptom sámog sebe. Prikupio je snagu da posegne rukom u torbu i uzme bočicu sa sigurnosnim zatvaračem. Dodir žute tablete na jeziku, mrvljenje palcem i kažiprstom i vraćanje vlažnog praha pod jezik. A onda čekanje dok napokon ne počne da nastupa otupelost. Postao je svestan da mu je vruće. Ne, bio je svestan da mu je hladno. Rukama je dotakao lice i činilo mu se da ni ruke ni lice nisu njegovi. Ruke su mu još bile ledene, a lice sve vrelije. Setio se telefonskih govornica kod El Estanka. Mogao bi da upotrebi karticu i pozove nekoga kod kuće ne bi li ga to umirilo. Ali tamo je sedam ili osam sati manje nego tu i svi spavaju. I koji to odrastao muškarac, ako se on može nazvati takvim, zove roditelje u napadu potpuno bezrazložne panike, baš kao što ih je u detinjstvu zvao iz kampa i ridajući ih preklinjao da dođu po njega. Najednom je postao svestan čudnog ukusa u ustima. Pljuvačka kao da je bila tuđa i gadilo mu se da je guta. Ovo je – obratio se sebi autoritativno, što je znak šizofrenije – ovo je početak nezaustavljivog rascepa tvoje takozvane ličnosti, moraće da te hospitalizuju. Prosto je mogao da oseti dodir papirnatog haljetka na koži. Zdrobio je još jednu tabletu za smirenje i ustao, noge kao da su bile tuđe, pa krenuo ka kapiji parka. Prolaznici u El Paseo del Prado čudno su ga gledali, osećao je da svako

zastane da se osvrne za njim; jedva se uzdržavao da ne potrči; stan kao da mu se sa svakim korakom sve više udaljavao; iz svakog automobila u prolazu orio se smeh. A od činjenice da ništa od svega toga nije stvarno samo mu je bilo još gore.

Zatim bi ustrčao na šesti sprat, našao ključ, bacio torbu, sručio se na krevet i pokrio se preko glave. Onda bi u tonuo u moju popodnevnu dremku.

Posle popodnevne dremke obično bih pristavio vodu za espresso i smotao džoint dok čekam da kafa bude gotova. Onda u kupatilu odvrnem vodu, i kad potekne vruća stanim ispod tuša ponevši i kafu, puštam da se razblažuje dok je pijem, dok mi para i kofein polako razbistravaju misli.

Tokom prve faze istraživanja mislio sam da čitav Madrid dremne malo u vreme sijeste, pa sam zato i ja to radio verujući da se pridružujem usnuloj prestonici, ali kasnije sam shvatio da od svih koje sam tamo upoznao jedino ja koristim to vreme za spavanje. Bilo da mi je prevođenje u El Retiru išlo dobro ili da mi je sivilo ispunilo grudi, posle sijeste sam se uvek osećao isto – tačnije, nisam osećao ništa – čak ni kad zbog lekova odspavam sat duže, a kad sam bio naročito uznemiren, u dnu usta mi se zadržavao nagoveštaj oporog hemijskog ukusa. Taj opor hemijski ukus znao sam još u detinjstvu, i mislio sam da ga svi znaju, da je to nešto što se podrazumeva, kao metalni ukus krvi, da ima neke veze s tim, ali kasnije sam shvatio da niko od svih ljudi koje poznajem ne zna taj ukus, ili bar ne tako kako sam ga ja opisivao, ne kao karakterističan ukus koji ostane posle napada panike. Kod kuće nikad nisam spavao popodne, pa je sijesta

imala dramatičan uticaj na moj osećaj za vreme, tako da mi se nekad činilo da se dan udvostručio i jutro mi je delovalo kao da je bilo s druge strane noći, a nekad mi se prva polovina dana potpuno sabijala.

Kad se osušim i obučem, nalivao sam sebi ostatak espresa i dovršavao prevod iz parka, pa ga ukucavao na laptopu i slao Sajrusu. Iako sam u stanu imao internet, u imejlovima sam uvek napominjao kako mi je vreme ograničeno jer se javljam iz internet kafea. Svojski sam se trudio da ne odgovaram na većinu dobijenih imejlava verujući da tako ostavljam utisak kako nisam za računalom jer sam zauzet prikupljanjem iskustava, mada sam dosta vremena provodio na internetu, naročito u popodnevnim i ranim večernjim satima, gledajući snimke kojekakvih grozota. Posle javljanja Sajrusu, borio bih se s dvojezičnim izdanjem *Don Kihota*, pojeo nešto, uglavnom čorizo, tvrđi sir, masline i ukiseljene bele špargle, otvorio bocu vina, batalio *Don Kihota* i prešao na engleski prevod Tolstoja, čija su se najznačajnija dela mogla naći u knjižari.

Planirao sam da sâm naučim španski čitajući remek-dela njihove književnosti i fantazirao o uticaju koji će to imati na moje znanje jezika, kako će taj starovremenski šmek i zvaničan ton izražavanja odudarati od banalnosti svakodnevice ostavljajući o meni utisak kao o nekom ne toliko iz drugog podneblja, nego pre iz drugog vremena. Zamišljao sam kako koristim prelepe i gotovo zaboravljene stilske figure dok sedimo oko vatre nakon što Horhe izvadi onu njegovu travu, i lica ostalih kad shvate kako to što me ne razumeju nije posledica mog neznanja ili akcenta, nego njihovog zapostavljanja lepote sopstvenog jezika. Zamišljao sam kako će me oni videti kad dostignem tečnost u izražavanju na tako visokom nivou – kao harizmatičnog, punog neke pritajene

nadmoći u domenu njihovog maternjeg jezika, tako da će ubuduće čak i moje ćutanje delovati duboko promišljeno, rečito. Međutim, nikako nisam uspevaao da se izborim sa španskom prozom, uglavnom zato što sam toliko često morao da tražim značenje reči da nikako nisam uspevaao da osetim tok rečenice i napokon je vidim kao talas, a ne niz čestica, niti sam imao strpljenja da iznova čitam isti pasaž sve dok reči ne prestanu da budu samo tačkice nego se povežu u liniju. Na kraju sam shvatio da me u čitanju proze uopšte ne dotiču ni radnja ni jezik, nego samo kretanje, tkivo vremena koje protiče, bela mašina života. Čak i u najdramatičnijim scenama, kad se Nataša odjednom pojavi kraj njega ili nešto slično, više od dirljivosti njihovog susreta i neminovnosti rastanka doticala me je upotreba predloga, veznika i svega ostalog, izgradnja me je opčinjavala više od građevine.

Čitanje poezije, ako je „čitanje“ uopšte prava reč, bilo je nešto potpuno drugačije. Poezija je uporno odbijala moju pažnju, ostajala je neprozirna i neprobojna, nikako nije htela da me upije u sebe. Tu prilozi, predlozi i veznici nikako nisu uspevali da se stope u jedinstveno osećanje, u kretanje, čovek bi mogao da upadne u zazor između reči pokušavajući da ih poveže. A opet, baš tim odbijanjem da me upije u sebe, pesma mi je nagoveštavala postojanje nekog višeg vida upijanja kojeg ja nisam vredan, istinski dubokog doživljaja nedohvatljivog iz ovog krnjeg života, opipljivog samo izvan njega. Na španskom mi je bilo mnogo lakše da čitam poeziju nego prozu zato što su mi neznanje, oklevanje i uzaludni pokušaji da nešto osetim već bili poznati, oni su svakoj pesmi davali negativnu snagu, pokretala me je njena nemoć da me imalo pokrene. Moja nemoć da se predam i prepustim poeziji na španskom bila je gotovo ista kao nemoć da se predam i prepustim poeziji na engleskom,

koji mi je ipak maternji jezik. Stoga bih, nakon što bata-lim *Don Kihota*, jeo, izdrkao i malo čitao Tolstoja, poneo ostatak vina i antologiju savremene španske poezije na krov i pročitao nekoliko pesama na ono malo preostale svetlosti dana.

Kad padne mrak, Trg Svete Ane počne da se ispunjava turistima, a mogu se videti i Madrilenjosi kako se pri susretu ljube u oba obraza, mada mesni živalj izlazi tek dosta kasnije. Kroz mešavinu jezika, od kojih su mi američki i australijski engleski najviše parali uši, čuje se grebanje stolica po pločniku, grebanje pribora za jelo po tanjirima, zveckanje čaša kad ih spuštaju na metalne stolove i skupljaju s njih, obično i pokoji nenametljivo loš violinista. U daljini se vide avioni kako odmiču ka Barahasu dok im svetla polako trepću na krilima, a trag poprima ružičastu boju pre no što će se stopiti s tamom. Zamišljao sam da putnici mogu da me vide, zamišljao sam da sam putnik koji gleda mene kako gledam sebe kako gledam dole.

U prvoj fazi istraživanja nisam poznavao nikoga osim Horhea i njegovih prijatelja, a oni me nikad nisu zvali na druženje tokom nedelje, mada nisam siguran ni kako bi me pozvali budući da sam se s Horheom viđao jedino petkom u školi jezika. Nisam imao telefon, a oni nisu znali gde tačno živim. Kako nisam otišao ni na jedno od okupljanja koja je fondacija organizovala, nisam pozna-vao nikoga s kim bih mogao da radim ono što se inače radi u Madridu, a to je da se zaređa od kafića do kafića dok se potpuno ne ubijemo u pojam, a potom ode u dis-koteku i na igranje, ako se to uopšte može nazvati igra-njem, uz ogavnu tehno muziku i višesatno žvalavljenje,

pa *chocolate con churros*² i teturanje kući u zoru. To je po svoj prilici bilo uobičajeno za zapanjujuće širok raspon životnih dobi i pripadnici različitih generacija mogli su se do kasno videti napolju. Deca su se čak i u ponoć igrala na trgu, a vremešni pijanci umeli su da zatraju do ranih jutarnjih sati. Nisam bio naviknut ni na takvu satnicu, ni na toliko boravka na javnim mestima. Ma koliko smatrao da sam iznad sveg tog bančenja, zapravo sam očajnički želeo da im se pridružim, delom zato što mi je noću bilo neopisivo dosadno, a delom zato što me je neodoljivo privlačila ta atmosfera nabijena vulgarnom požudom. Naravno da nije dolazilo u obzir da sâm sedim na trgu, mada sam viđao da ima i takvih, s bedekerom pored čaše piva, niti sam mogao tek tako da priđem nekoj veseloj družini i pitam ih mogu li da im se pridružim, ali na kraju sam shvatio da mogu izaći iz stana i bez stida se umešati u svetinu sve dok samouvereno hodam kao da sam nekud pošao.

I tako smotam dva džointa i stavim ih u kutiju cigareta, popijem čašu vode i operem zube, pa izađem i krenem preko trga. Osećao sam se kao da posmatram sámog sebe s krova svog stana i ako odande uočim da hodam prebrzo, zastanem da zapalim džoint ili cigaretu, pa onda mnogo manje živčano nastavim da odmičem ka Puerta del Sol, pravom centru grada, dokle mi je trebalo nekoliko minuta, pa tamo opet zastanem da odlučim gde ću se pretvarati da sam pošao.

Najčešće sam polazio niz ulicu Gran Vija, gde prostitutke stoje ispred rešetki na izlozima zatvorenih radnji dok im narandžasti i ljubičasti ruževi prigušeno svetlucaju, sve dok ne stignem do Čueke, pretežno gej četvrti poznate po, tako bar piše u turističkim vodičima, veoma živom

2 Prženi štapići od testa koji se umaću u čokoladni sos. (Prim. prev.)

noćnom provodu. Tamo je bilo mnogo manje Amerikanaca. Ulice u Čueki su tako uske, a glavni trg u to doba godine tako pun sveta da ljudi desno od vas misle da ste sa onima levo od vas i obrnuto. To je važno i za prepune kafiće. Mogao sam da naručim pivo i stojim usred gužve kao da se dosađujem a da svi misle kako sam tu s nekim društvom. Čak mi se često dešavalo da ljudi iz ove ili one veće grupe počnu da razgovaraju sa mnom misleći da sam došao s nekim od njihovih prijatelja. Od larme ih gotovo ništa nisam čuo, ali svejedno sam se smeškao, klimao glavom i povremeno dizao čašu, polako se sve više okrećući ka društvancetu iz kog mi se neko obratio sve dok se na kraju ne stopim s njima.

Tako sam upoznao Artura, koji je predstavljao prekretnicu u mom projektu. Stajao sam u jednom prepunom kafiću u Čueki, mešovitom lokalno sredenom u marokanskom stilu sa svetlucavim jastucima na sve strane, i pio otužno sladak mohito kad je on pristigao i počeo redom da se pozdravlja s društvom kraj kojeg sam se vrzmao. Prijateljski me je zagrlio kao i sve ostale, i budući da sam bio najbliži šanku upitao me šta pijem. Dok smo čekali da nam donesu piće, pitao me je odakle poznajem tog i tog, verovatno onog ko je inicirao okupljanje, na šta sam samo slegnuo ramenima u stilu „pa svi znaju tog i tog“. Zatim me je upitao odakle sam, a ja slagah da sam iz Njujorka. On na to reče ili da je nedavno bio u Njujorku ili da uskoro ide tamo. Zašto, upitao sam ga, a on reče zbog nečijeg muzičkog nastupa, ili da on negde nastupa, u svakom slučaju nešto u vezi s nekakvim nastupom. Pitao me je šta radim u Madridu, na šta sam izdeklamovao priču koju sam naučio napamet za ispit iz španskog u Providensu, opširan odgovor koji mi je sastavio jedan prijatelj, s pominjanjem značaja Španskog građanskog rata (o kome pojma nisam imao) za čitave generacije

pisaca, od kojih sam neke imao prilike da čitam. Objasnio sam kako mi je cilj da napišem dugačku poemu o nasleđu pomenutog rata zasnovanu na istraživanju. Bio je to zavidno složen odgovor što se tiče gramatike, jer je uključivao kondicional, konjunktiv prošli i buduće vreme. Na moje iznenađenje i zebnju, to je samo podbilo Arturovo zanimanje i on me zasu pitanjima: jesi li upoznao tog i tog naučnika ili pesnika, jesi li išao u taj i taj muzej ili arhiv. Rekoh mu da ga od buke ništa ne čujem, ali on nam na to naruči još po pivo, plati i dade mi znak da pođem s njim napolje.

Kad smo izašli i pripalili cigarete, ja mu, pre no što je stigao da ponovi pitanja, brže-bolje rekoh da ne znam dobro španski. Sve razumem kad čitam, slagao sam, ali ne govorim dobro. Nasmejao se i upitao me poznajem li ovog i onog, a kad ja rekoh da ih ne poznajem, oduševljeno reče da će me on upoznati s njima. Baš si dobar, ponavljao sam, što je njemu bilo veoma smešno. Nprestano su ga u prolazu pozdravljali neki dobro odeveni ljudi. Objasnio mi je da drži galeriju ili da radi u nekoj galeriji u Salamanki, najotmenijem kraju grada, a da mu je brat ili dečko čuveni fotograf, ili da prodaje radove čuvenih fotografa, ili da je čuveni kameraman. Pomenuo je i nešto o tome kako je njegova galerija okupljalište pesnika, kako se tamo održavaju poetske večeri, a zatim počeo nadugačko da objašnjava rečima, od kojih sam tek poneku razumeo, kako je i sâm veliki ljubitelj poezije i nabrojao nekoliko španskih pesnika za koje nikad nisam čuo, kao i neizostavnog Lorku. Dao mi je službenu posetnicu, napisavši prethodno na poledini broj mobilnog telefona, a zatim me prijateljski zagrlio i poveo natrag da se pridružimo ostalima. Svi su mislili da sam njegov prijatelj i predstavili su mi se, a dve devojke koje su stajale do mene, Tereza i Ester, poljubiše me u jedan i drugi

obraz. Arturo se odmah uključio u razgovor, na šta se ja iskradoh i odoh do šanka da naručim još jedan mohito. Nastavio sam to da radim kad god mi se učini da će me neko nešto pitati. Pokazao bih svoju čašu ili njihove i uzdignutih obrva pitao treba li nekom nešto. Ester je ubrzo otišla, ali sam Terezi i Arturu platio nekoliko mohita, i tek kad sam uhvatio sebe kako Terezi oduševljeno objašnjavam svoj projekat shvatio sam da sam popio previše.

Treba mi vazduha, objasnio sam i izašao iz blago zaljubljanog kafića. Hteo sam da odem kući i komiram se. Dok sam stajao naslonjen na zid pokušavajući da se malo saberem kako bih krenuo, najednom se kraj mene stvoriše Arturo i Tereza. Pitali su me jesam li dobro, a ja rekoh da jesam i naglo se uspravih, na šta se ulica zavrte oko mene. Shvatio sam da ću povratiti. Prešao sam na drugu stranu gde je bilo mnogo manje ljudi i krenuo prema kanti za otpatke, ali se izbljuvah pre no što sam stigao do nje. Kad sam završio, uspravio sam se i video da su oni još preko puta i čekaju me. Tereza je pušila cigaretu, a Arturo mi je sa osmehom pokazivao bocu vode. Prešao sam ulicu, isprao usta, popio malo vode i zahvalio im se. Odbacićemo te do kuće, reče on. Ionako idemo na neku žurku.

Kad smo seli u Arturov auto bilo me je sramota da mu kažem da mi je stan na deset minuta hoda odatle, ali ispostavilo da ne moram ništa da govorim jer mi se od džointa što mi ga je Tereza dodala s prednjeg sedišta grlom raširio talas vreline, koji je potom nastavio da mi nadire ka prsima i razliva se po grudnom košu. Shvatio sam da mi je jezik odrveneo, ili bar utrnuo, a pritom nikako nisam mogao da se setim imena svoje ulice, što mi je istovremeno bilo i zastrašujuće i neopisivo smešno. Okrenuo sam glavu i počeo da posmatram svetla u prolazu, bila su tako lepa, a onda shvatih da izgovaram

sve to na engleskom i da već nekoliko minuta nabrajam sve lepo što sam video – ulične svetiljke, fontane, platanе, ako su to uopšte bili platanі. Tokom prve faze istraživanja vrlo retko sam progovario na španskom, a za engleski takoreći nisam ni imao prilike, tako da je potonji jezik prosto kuljao iz mene dok smo iz grada izlazili na auto-put pošto Arturo i Tereza behu odlučili da me povedu na tu žurku, ili sam možda sâm to tražio. Uveren da činim to sa zavidnom rečitošću i ritmom, opisivao sam im kako Sajrus u sumrak hrani šišmiše u Providensu i kako gledam sebe odozgo; potanko sam im objašnjavao nešto nalik teoriji poezije, najmrtvijeg od svih sredstava izražavanja, tonom što se dizao i spuštao tako upečatljivo da sam bio siguran kako Arturo i Tereza naprosto moraju da se dive mojoj produhovljenosti, tim pre što ne razumeju ništa osim poneke prepoznatljive reči, da uživaju u talasanju mojih razmišljanja neremećenih konkretnim mislima. Govorio sam knjiškim jezikom, čistim i univerzalnim, ali ipak s nagoveštajem muzike na nekom višem nivou; slušajući sopstveni glas bio sam zadivljen izuzetnošću zvučnog obrasca svog govora, zvonkošću koju unose blage izmene strujnih suglasnika i poluotvorenih samoglasnika, kao i prefinjenim zvučnim varijacijama u kojima se nevezano za značenje pojedinačnih reči jezik pretvarao u iskustvo koje opisuje. U nekom trenutku sam zaspao.

Stajali smo parkirani iza niza automobila na velikom kružnom prilazu, a Tereza i Arturo su razgovarali o nečemu. Ona se igrala njegovom kosom i oslovljavala ga sa Arturito. Nalazili smo se ispred agresivno moderne kuće, prizemne i ogromne, cele u belom kamenu i staklu. Uхватivši moj pogled u retrovizoru, Tereza me upita kako sam. Arturo otvori svoja vrata i svi izađosmo iz automobila. Upitah ih gde smo mi to, a Arturo odgovori

da je to kuća njegovog dečka. Tereza uđe držeći me pod ruku, a da li je to bilo ironično jer su iz šale doveli pijanu američku budalu na žurku, ili pak iz samilosti nakon mog čudnog monologa tokom vožnje, nisam mogao to da znam, već samo da se nadam. Kad smo ušli, doslovno sam ostao bez daha. Ugledao sam mnogo lepih ljudi na beskrajnom belom tepihu u minimalistički uređenoj dnevnoj sobi s monumentalnim slikama na brižljivo osvetljenim zidovima. Mnogi priđuše da nas pozdrave, i kad se Tereza odvoji od mene kako bi se izljubila s nekim, najednom sam postao veoma svestan činjenice da nisam dovoljno privlačan za takvo okruženje. Srećom, za takve situacije imam strategiju koju sam razvio tokom brojnih poseta Njujorku s maloumnom decom poznatih. Otvorim oči samo malo više nego što je normalno, tačno koliko treba, izvijem obrve i pustim usne da se izviju u nagoveštaj osmejka. Kad složim taj izraz, ostavim ga na licu puštajući da odražava nešto između neverice i prepoznavanja, dosadu umanjenu jedino blagim antropološkim zanimanjem za okruženje, izraz koji u sebi sadrži izvesnu dozu prezira za koji se nadam da će se protumačiti kao politički, kao nagoveštaj da ću se posle noći provedene u banalnim zadovoljstvima vratiti u prve redove u nekakvoj borbi u odnosu na koju je sve što doživim u takvom društvu ništavno. Takav izraz lica ima za cilj da moji nedostaci izgledaju kao lični izbor, da mojoj neurednoj kosi i odeći daju snagu bunta, da pokažu kako je moj život negde drugde, kako sam bio deo tog miljea i napustio ga, a sad se vraćam kao ambasador nekog istinskijeg, opipljivijeg sveta.

Tereza me ponovo blago uhvatila ispod ruke i povelala me ka šanku u uglu džinovske sobe. Kad smo uzeli piće, izvela me je u prostrano dvorište s još jednim šankom i velikim ovalnim bazenom u kome se brčkalo još lepog

sveta, među kojim i nekoliko žena u toplesu. Dok sam se trudio da zadržim izraz lica, Tereza me povede oko bazena ka nekoj vrsti alpinete, gde se omanja grupa gostiju beše razmestila oko nekoga ko je svirao gitaru i pevao. Gitarista je sedeo na kamenoj klupi, a ostali, uključujući i Artura, na zemlji. Sedosmo i mi.

Usledio je okršaj između muzike i mog lica. Isprva me je odbijao i pomalo plašio lep izgled ostalih slušalaca, zanesenost za koju sam odbijao da verujem da je iskrena, gde je izraz svakog lica brižljivo složen da nagovesti živopisan unutrašnji svet, prosto pozivajući druge da se dive njegovoj nesvesti njihovog prisustva. Muškarci su uglavnom imali oboren pogled, žene blago podignut; oni kao da su duboko potreseni, a one blaženo nasmešene ali na ivici suza. Svi su izgledali kao da ih je umetnost istinski pogodila. Nekoliko džointa je kružilo između tih raznolikih ličnih svetova i mene ubrzo poče ponovo da hvata. Gubio sam kontrolu nad licem, oči su mi i dalje bile otvorene, ali sad već previše, a nagoveštaj osmeha beše nestao odnoseći sa sobom i svaku asocijaciju na uzdržanost.

Dok sam se trudio da povratim pribranost, počeh da obraćam pažnju na muziku, da je slušam kao da mi se obraća, a ne samo kao tuđ izgovor za glumatanje. On je nesumnjivo bio vrstan pevač, raspon i kontrola glasa svedočili su o godinama vežbanja (mada baš i nisam neki stručnjak), a gitaru je svirao vešto i nenametljivo, što je jasno govorilo da je iskusan izvođač koji se ne trudi da prevaziđe sebe. Pazio je da ne povisi glas, čineći to tek neznatno, prirodno i melodično, neprestano poigravajući oko granice pričanja i pevanja, spokoja i tuge, dok se melodija pomaljala na mahove samo da bi se ponovo rasplinula. Reči su bile sačinjene gotovo isključivo od samoglasnika i trebalo mi je izvesno vreme da shvatim da

pesma nije španska nego portugalska. Osećao sam kako se jedan jezik postepeno pretapa u drugi, pri čemu je snaga tog utiska proisticala isključivo iz toga što nisam znao nijedan. Dok sam slušao, dan poče da mi se premotava unazad, i to ne samo taj dan: vožnja, kafić, krov mog stana, ja kako iz aviona gledam sebe na krovu, ukrcavanje na taj avion u Njujorku, odlazak iz Providensa, dolazak u Providens kad mi je bilo osamnaest godina i tako sve do obdaništa u Topeki i mog tate kako mi blago ali nepopustljivo objašnjava da moram izaći iz automobila. Uto Tereza poče da se igra mojom kosom, baš kao malopre Arturovom, a ja je pogledah i obuze me nekakvo uzbuđenje koje nisam umeo da objasnim. Ustao sam i žurno ali tiho napustio grupu. Počeo sam da se udaljavam od kuće i ljudi zalazeći dublje u mrak, sve dok nisam stigao do drvene ograde gde se posed završavao a počinjala nizbrdica s nekoliko svetala daleko u podnožju.

Nisam više osećao takoreći ništa dok sam stajao i pušio, a kad sam se osvrnuo video sam kako se neka žena približava, verovatno Tereza, dok joj u hodu žar cigarete pravi male krugove u vazduhu, a led glasno čangrlja u čaši, i tad sa zebnjom shvatih da ona verovatno očekuje da budem uznemiren, duboko dirnut, da prosto moram to da budem kako bih opravdao nagli odlazak iz društva. Ponovo sam se okrenuo ka ogradi i liznuo vrhove prstiju pa razmazao pljuvačku ispod očiju kako bi izgledalo kao da sam plakao, a zatim sam nastavio to da radim kako bi se nakupilo dovoljno da mi obrazi sijaju ili bar da budu vlažni na dodir. To je zaista bila Tereza, pevušila je onu pesmu. Stigavši do mene, blago me je upitala jesam li dobro i šta me muči. Dobro sam, ništa, odgovorio sam nadajući se da moj ton nagoveštava neke neizrecive dubine što su se otvorile u meni. Dok smo stajali i gledali niz padinu, stekao sam utisak da ona čeka da kažem još nešto,

te zato rekoh: Prolazim kroz teško razdoblje. Bilo je to glupo, ali jedino što mi je palo na pamet, a da bi moglo odisati tajanstvenošću. Zašto, upita ona na moje iznenađenje. Čutao sam trudeći se da ne ispadne kao da mi je neprijatno da pričam, nego kao da je to teško objasniti, osim možda uz gitaru, jer objašnjenje ne samo da prevazilazi moje znanje španskog, nego i bilo koji jezik. Kaži mi, reče ona i opet poče da se igra mojom kosom. Učinilo mi se da gleda moje vlažne obraze, a onda se prenerazih kad čuh sebe kako izgovaram: Umrla mi je majka.

Sirotanu mali, reče Tereza i zagrlila me, a ja joj spustih glavu na rame vodeći računa da joj dotaknem kožu vlažnim delom lica. Koža joj je bila topla, gotovo vruća. U početku sam osećao nešto nalik ponosu zbog svoje domišljatosti i uzbuđenje od dodira njenog tela, ali sve se to ubrzo povuklo pred potištenošću kad sam zamislio mamu i kako bi se osećala da zna šta sam uradio, a zatim se gađenje prema sámome sebi pretvorilo u strah da će ta laž nekako izazvati stvarne posledice, da će je ubiti, ili bar da ću svaki put kad joj se nešto zaista desi, a dešavaće se, uvek biti makar delimično odgovoran, da će svaka njena muka moći da se poveže s trenutkom kad sam trampio njen život za saosećanje lepe neznanke. Zaplakao sam, sad već obema rukama grleći Terezu dok su mi prave suze kapale na njena leđa, a ona me je tiho umirivala, možda mi tek tad poverovavši. Kad je napad plača prošao, seli smo i ćutke se zagledali u daljinu. Pripalila je cigaretu i dala mi je, a zatim počela da govori.

Ispričala mi je kako joj je otac umro kad je bila mala, ili kako se pretvori u malu devojčicu kad god pomisli na očevu smrt. Umro je mlad, ali joj u pamćenju deluje starije, ili je umro star a ona ga pamti mladog. Počela je da nabraja sve fraze koje su joj ljudi tada govorili, tipa one kako vreme leči sve, ili mi ih je možda navodila bez

imalo ironije. Zatim mi je pričala kako je Arturo to podneo, na osnovu čega sam pretpostavio da su brat i sestra, kako mu je objašnjavala šta je raj i da je tata sad u raju, što je značilo da je on mlađi od nje. Otac im je bio poznati slikar ili kolekcionar slika, a ona je htela da postane slikarka kako bi ga zadivila, ali je batalila slikanje jer nije mogla da izdrži pritisak njegovog uspeha ili zato što je bio pravi gad, mada sam to uglavnom nagađao jer sam shvatio da pominje slikarstvo sa ogorčenošću ili žaljenjem. Zatim je bez ikakvog prelaza, ili s prelazom koji mi je promakao, počela da priča o svojim putovanjima po Evropi, a onda je pomenula nešto u vezi s Njujorkom i koledžom pa zastala, na šta je meni zastao dah jer sam shvatio šta sledi.

Na tečnom engleskom ispričala mi je kako je jedne večeri otišla sama u neki bioskop u Grinič Vilidžu da pogleda neki dosadan film, čak se više i ne seća koji, i dok je po izlasku premišljala hoće li se vratiti kući metroom ili taksijem, najednom je postala potpuno svesna da joj je otac umro, tek tada iako beše prošlo već godinu dana, i počela je da plače. Pronašla je telefonsku govornicu, pozvala majku i plakala sve dok nije ispraznila karticu, a onda na trafici kupila novu pa ponovo pozvala majku i plakala dok i tu nije potrošila. Zatim reče kako se često zapita da li je ta govornica još tamo, sad kad svi koriste mobilne telefone, i da bih po povratku u Njujork mogao da je potražim i, ako još postoji, da kupim karticu i pozovem je pa da zajedno plaćemo za mojom mamom.

